Wandelen in Vlaams-Brabant

Robert Declerck

Colofon

Wandelen in Vlaams-Brabant
© 2022 Odyssee Reisgidsen vof | www.odyssee-reisgidsen.nl |
www.wandeleninvlaanderen.be
© 2022 Robert Declerck
Alle rechten voorbehouden
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN: 978-94-6123-140-6
Eerste druk 2022

Tekst: Robert Declerck
Serieredactie: Bartho Hendriksen en Leo Platvoet
Foto's: Leo Van Briel tenzij anders vermeld
Foto's Wandeling Diest: Hélène Peeters-Saenen
Kaart: UvA-Kaartenmakers | www.uva-kaartenmakers.nl

Met dank aan
Iedereen die een bijdrage leverde, welke dan ook, bij het tot stand komen van deze gids. Op gevaar af iemand te vergeten: fotografen, medewerkers van toeristische, geschiedkundige en erfgoedorganisaties, naamloze informatieverstrekkers, het uitgeverijteam en het thuisfront natuurlijk. Allemaal mensen met een hart voor schoonheid en verhalen uit eigen regio.

Odyssee Reisgidsen
Odyssee Reisgidsen levert zijn titels als paperback of als e-book. Paperbacks zijn verkrijgbaar bij de (reis)boekhandel in Nederland en Vlaanderen, via internetboekhandels of de Odyssee-website. De e-books zijn verkrijgbaar via diverse platforms.
Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Foto cover: Grote Markt, Leuven. Foto Big Stock
Foto titelpagina: Diest, Foto Bartho Hendriksen
Foto pagina 6: Markt, Zoutleeuw. Foto Mary Kuiper

Volg Odyssee op Facebook, twitter en Instagram
www.odyssee-reisgidsen.nl | info@odyssee-reisgidsen.nl
Recente informatie over deze en andere wandelgidsen uit de serie Uit je kot vind je op www.wandeleinvlaanderen.be.

Voorwoord

Vlaams-Brabant mag dan de jongste provincie van Vlaanderen zijn, maar daaraan gaat een eeuwenlange geschiedenis vooraf. Jong betekent niet dat er geen tradities, verhalen of erfgoed zijn, in tegendeel. Bezienswaardigheden zijn er evenzeer in overvloed, niet alleen in de historische steden trouwens. Onderweg combineren we erfgoed, cultuur, monumenten en andere bezienswaardigheden met het aanwezige groen. Geniet van een pauze onderweg. Via de *Uit je kot-tips* brengen we alvast wat ideeën aan. Groen is aanwezig op alle tien de wandeltrajecten, zowel in wat grotere als in kleinere steden.

Laat je verbazen door de landschappelijke, bouwkundige, culturele en gastronomische rijkdom van de jongste provincie van België. De steden die je aandoet in deze gids bieden alle ruimte om volop te genieten. Ontdek ze in alle rust.

'Uit je kot komen' voor een wandeling is ten zeerste aanbevolen. Onderweg hebben we regelmatig aandacht over hoe men vroeger besmettelijke ziekten aanpakte. Dat moest uiteraard gebeuren zonder de medische kennis en inzichten die vandaag ter beschikking staan. Covid-19 bestond niet, maar de mensen hadden wel vaker te kampen met cholera, lepra of pest.

Iedere gids uit de 'Uit je kot'-reeks heeft een 'surprise van de chef'. In Vlaams-Brabant nemen we een kijkje in Galmaarden. Het stadje aan de Mark en keent een lange traditie, de Pauwelvieringen.

Veel lees- en wandelplezier,
Robert Declerck

Tips
De redactie van deze gids is afgesloten in najaar 2021 toen Vlaanderen langzaam ontwaakte uit de corona-isolatie. Uiteraard hebben we geprobeerd de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk weer te geven. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid. Voor reacties, aanvullingen en suggesties: info@odyssee-reisgidsen.nl.

Updates en aanvullingen
Scan de QR-code voor updates van de gids Wandelen in Vlaams-Brabant of ga na www.odyssee-reisgidsen.nl/item/wandelen-in-vlaams-brabant-updates

Inhoudsopgave

Een schets van Vlaams-Brabant
Odyssee's aanraders **7**
Een eerste kennismaking met Vlaams-Brabant **8**

Wandeling 1 | Aarschot: erfgoed en natuur langs de Demer
Sint-Rochus, de alomtegenwoordige pestheilige **15**

Wandeling 2 | Diest: Demerstad met veel groen en rijke geschiedenis
Eeuwenlang vaste stek voor begijnen en de Oranjes **22**

Wandeling 3 | Galmaarden: langs de lieflijke Mark
Ontstond de Pauwelviering na een epidemie? **30**

Wandeling 4 | Landen: het land van Pepijn en de Karolingers
Bezoek een monument uit de poëzie **37**

Wandeling 5 | Leuven: levendige stad
De Dijle als levensader **44**

Wandeling 6 | Leuven: monumenten en herinneringen
Oorlog, vrede en epidemieën **51**

Wandeling 7 | Oud-Heverlee: vijvers en bossen
Zoet Water en Heverleebos **58**

Wandeling 8 | Tienen: Langs de Grote Gete
Tintelend Tienen **64**

Wandeling 9 | Zichem: wandelen met de Witte
Ernest Claes achterna **71**

Wandeling 10 | Zoutleeuw: kunstschrijn van Brabant
Historische kern omgeven door landschappelijk schoon **78**

Register **85**

Kaders

Sint-Rochus bescherm- en patroonheilige **18**
Aarschot Martelaarsstad **19**
Aarschotse Bruine, streekbier bij uitstek **20**
Diestse brouwtraditie **24**
Diest Oranjestad **25**
Diest, Vaderdaghoofdstad **29**
De Mark, kronkelend als geen ander **33**
Pauwel, een witte ruiter **34**
Van Pepijn van Landen tot Karel de Grote **39**
Julia Tulkens in strijd met preuts Vlaanderen **41**
Romeinse tumuli buiten het stadscentrum **42**
Fiere Margriet, vermoord en vereerd **46**
Opgestopte Dijle **50**
Waarom Jezus in 't Steentje? **53**

Nog meer stadspompen **55**
Zorgende Cellenbroeders **55**
Noord-Italiaanse toestanden tijdens pestepidemie 1578-1579 **56** Water wordt wijn **61**
Bosrijk Oud-Heverlee **62**
De Gete, ooit economisch belangrijk **66**
Van lollarden tot cellenbroeders: ziekenverzorging **67**
Op loopafstand van het centrum **69**
De Witte, een bengel van rond de jaren 1900 **73**
De pest in Zichem **74**
Ernest Claes **75**
Quarantaine tegen melaatsheid **81**
De Zwarte Madam en Pitteke van de Koepoort **82**
Zoutleeuw, ooit een belangrijke haven **83**
Naar Vlaanderens grootste binnenmeer **84**

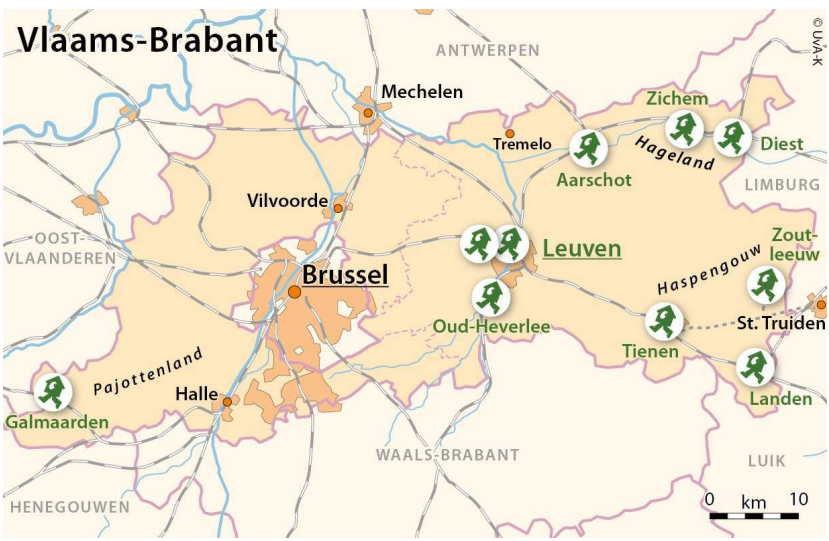

Odyssee's aanraders

Aarschot

Veelvuldige aanwezigheid van pestheilige Sint Rochus
Talrijke publieke banken en stoelen

Drossaerdenpoort, Aarschot. Foto BigStock

Diest

Het mooiste Begijnhof
Proeven van Gildenbier
Het interieur van de Sint-Sulpitiuskerk

Galmaarden

Wandelen op de oevers van de Mark
Baljuwhuis en haar mooie tuin

Landen

Belevingscentrum Rufferdinge & Dormaalbeek
De mooi beschilderde watertoren bij het station

Leuven

Kruidtuin, vol kleur en leven
Stadhuis, een kunstwerk in steen
Genieten van de Dijle op talrijke plekken
Een terrasje meepikken op de Oude Markt

Sint-Pieterskerk, Leuven

Oud-Heverlee

Onze-Lieve-Vrouw van Steenbergenkapel in een bosrijke omgeving
Klimmen door Heverleebos

Tienen

Wandelen in de Begijnenkerk
Necropolis van Grimde

Zichem

Mijmeren over de geschiedenis bij de Maagdentoren
Ontdek de Demerbroeken

Zoutleeuw

Bewonder het stenen kantwerk van de Sint Leonarduskerk
Vakwerkhuisje, nu bij de stadsrand

Een eerste kennismaking met Vlaams-Brabant

Rijk bewerkte façade van het stadhuis in Leuven. Foto Dreamstime

Vlaams-Brabant is met Waals-Brabant de jongste provincie van België, maar kent wel ondanks haar jonge bestaan een lange geschiedenis. De provincie ontstond op 1 januari 1995 toen de provincie Brabant gesplitst werd in een Nederlandstalig en een Franstalig deel. De grens tussen beide provincies loopt langs de Taalgrens, die werd vastgelegd in de jaren 1961-1963. Leuven werd provinciehoofdstad. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hoort bij geen van beide provincies en is – opvallend – helemaal omgeven door de provincie Vlaams-Brabant.

De vroegere provincie Brabant ontstond in 1831 bij de Belgische onafhankelijkheid, toen de onder het Hollandse gezag bestaande provincie Zuid-Brabant werd hernoemd tot Brabant. Daarom dus dat in het huidige Nederland de provincie Noord-Brabant bestaat. Nog verder terug in de tijd was er het hertogdom Brabant, waarvan het huidige Vlaams-Brabant en Brussel de kern vormden, maar verder ook grotendeels bestond uit de huidige provincies Antwerpen, Noord-Brabant en Waals-Brabant. Ook de *Landen van Overmaas*, het zuidelijk deel van Nederlands Limburg en het Duitse Herzogenrath, hoorden erbij.

Beknopte geschiedenis van Vlaams-Brabant

Leuven was een van de belangrijkste steden van het hertogdom Brabant samen met Antwerpen en Brussel. Afgezien van tijdelijke veranderingen bestond de hoofdmoot van het hertogdom van 1183 tot 1795. In het jaar 1183 werd het landgraafschap Brabant officieel het hertogdom Brabant, na toevoeging van het graafschap Aarschot. Het landgraafschap Brabant omvatte toen al de graafschappen Leuven en Brussel en het markgraafschap Antwerpen.

De eerste hertog was Hendrik I van Brabant, ook wel Hendrik de Krijgshaftige genoemd. Onder zijn gezag waren er verdere uitbreidingen. Hertog Jan I (1254-1294) zorgde eveneens voor landwinst. Zijn belangrijkste aanwinst was het hertogdom Limburg, dat hij definitief binnenhaalde bij de Slag van Woeringen in 1288. Hij verhuisde zijn hoofdstad van Leuven naar Brussel. Hendrik was de eerste hertog die oorkonden overwegend in het Nederlands opstelde en niet langer in het Latijn.

Jan I is de enige Brabantse hertog die nog voortleeft in de volkscultuur, zij het dan mede door de naam van het bier Primus (brouwerij Haacht), dat naar hem verwijst en zijn beeltenis draagt. De legende wil dat hij na de slag van Woeringen zijn manschappen toesprak gezeten op een biervat. Vandaar is het maar een kleine stap om te veronderstellen dat hij model stond voor bierkoning Cambrinus (ook Gambrinus), dat een verbastering zou zijn van Jan Primus.

Brabant onder de Bourgondiërs en de Habsburgers

Via huwelijken en erfenissen kwam het hertogdom Brabant in handen van de Bourgondiërs. De eerste met die naam was Anton van Bourgondië in 1406. Bekende opvolgers waren Filips de Goede, Karel de Stoute en Maria van Bourgondië. Nog bekender natuurlijk is de latere keizer Karel V, die vanaf 1506 hertog van Brabant was onder de naam Karel van Luxemburg, eerst onder voogdij van zijn grootvader.

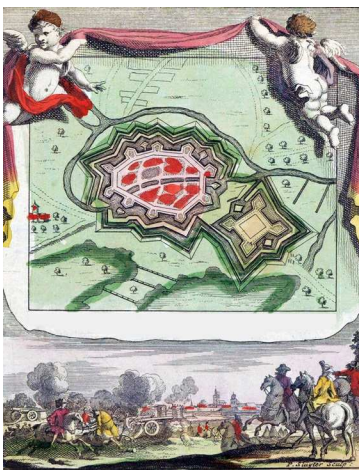

Historische kaart Zoutleeuw. Foto BigStock

Op het einde van de 16 de eeuw werd het hertogdom Brabant gesplitst in een noordelijk en een zuidelijk deel. Dit laatste als Konings-Brabant onder het gezag van de Spaanse Habsburgers. Toen die uitstierven namen de Oostenrijkse Habsburgers het gezag over wat wel eens Keizers-Brabant genoemd werd.
In 1789, tijdens de Brabantse Omwenteling, ontworstelde de regio zich aan het gezag van keizer Jozef II (de keizer-koster), maar het jaar nadien herstelden de Oostenrijkers hun gezag met keizer Leopold II. In 1795 maakte de Franse Revolutie een definitief einde aan het hertogdom Brabant. Na de definitieve nederlaag van Napoleon kwam de regio onder Nederlands bestuur en volgde de opdeling in provincies.

Vlaams-Brabant vandaag

Sinds de splitsing van de voormalige provincie Brabant in Vlaams-Brabant en Waals-Brabant gingen beide nieuwe provincies resoluut hun eigen weg. Vlaams-Brabant koos voor het fiere Leuven als hoofdstad terwijl in Waals-Brabant die eer te beurt viel aan Wavre (Waver), een stad met ongeveer 35.000 inwoners. Staatkundig hoort Vlaams-Brabant tot het Vlaamse Gewest en Waals-Brabant tot het Waalse Gewest. De negentien gemeenten die Brussel vormen maken geen deel uit van de provincies, maar horen tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een eigenaardigheid van de Belgische staatstructuur is dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volledig omsloten is door de provincie Vlaams-Brabant en dus niet grenst aan het Franstalige landsgedeelte.
Sinds de splitsing gaan beide nieuwe provincies resoluut een eigen weg. De tijd dat er gezocht moest worden naar taal- en bijhorende evenwichten hoort tot het verleden. Meer dan vroeger is er aandacht voor toerisme, met veel waardering voor wat de diverse regio's in petto hebben. Er valt veel te ontdekken in Vlaams-Brabant, dat merk je wel in deze gids.

Landschap

Het heuvelachtige Pajottenland. Foto BigStock

Herkenbare toeristische regio's zijn een eenvoudige wijze om een provincie in te delen, ook landschappelijk. Soms zijn de onderlinge grenzen wat onduidelijk en lopen de landschappen in elkaar over. Onderstaande indeling, van oost naar west, lijkt de meest herkenbare.